

ZINĀTNISKĀ KONFERENCE “LATVIJAS CENTRĀLAI PADOMEI – 70”

Rubeņa fonda programmas “Kurzemes dialogi” ietvaros 2013. gada 10. augustā Ventspils novada Usmas Tautas namā notika Rubeņa bataljona muzeja un Latvijas Okupācijas muzeja kopīgi rīkotā zinātniskā konference “Latvijas Centrālajai padomei – 70”.

Jāatgādina, ka Rubeņa bataljona muzejs tika nodibināts 2009. gadā ar mērķi pētīt un atklāt sabiedrībai ģenerāļa Jāņa Kureļa (1882–1954) grupas un tās sastāvā esošā leitnanta Roberta Rubeņa (1917–1944) bataljona darbību, kā arī nacionālo pretošanās kustību Kurzemē kopumā. 2011. gada 13. maijā Ventspils novada Ugāles pagastā notika Rubeņa bataljona muzeja pirmā organizētā zinātniskā konference “Vide. Vara. Varoņi”, kas bija veltīta cilvēku likteņiem Otrā pasaules kara laikā Kurzemē, un tās materiāli 2012. gadā tika publicēti atsevišķā grāmatā ar tādu pašu nosaukumu.

Savukārt 2013. gada 10. augustā programmas “Kurzemes dialogi” ietvaros notikusi otrā konference, kā jau norāda tās nosaukums, bija veltīta 1943. gada 13. augustā nodibinātajai nacionālās pretošanās kustības organizācijai “Latvijas Centrālā padome” (LCP).

Konferenci atklāja Usmas Tautas nama drāmas ansambļa divu daļībnieču teatralizēts apsveikums un Ventspils novada domes pārstāvja uzruna, kurā tika pausts prieks par to, ka šāda līmeņa konference notiek tieši Usmā. Pēc svinīgās atklāšanas konferences daļībnieki sadalījās divās daļās. Usmas Tautas nama mazajā zālē Dr. hist. Ritvara Jansona vadībā norisa jauniešu sekcijas darbs par pretošanās kustību Kurzemē, bet lielajā zālē Rubeņa fonda valdes locekļa Andreja Ķeizara vadībā – zinātniskā konference “Latvijas Centrālajai padomei – 70”.

Konferenci ievadīja Dr. phil. Aināra Dimanta referāts “LCP kā latviskais un trešā tēva dēla ceļš”. Referents uzsvēra, ka LCP bija valstiskās apziņas paraugs latviešu nacionālajai identitātei, jo organizācija pārstāvēja Latvijas valsts tiesiskās nepārtrauktības ceļu un pretojās abām okupācijas varām. A. Dimants arī atgādināja par akadēmiskās vienības “Austrums” biedru ievērojamo līdzdalību LCP. Kopumā organizācijā kā tās locekļi, lēmumu tiešie izpildītāji (radisti, šifrētāji u.c.) un atbalstītāji darbojās vismaz 52 austrumieši.

Dr. hist. Uldis Neiburgs aplūkoja LCP darbību 1943. un 1944. gadā Rīgā un Jelgavā. Viņš pauda savu viedokli par to, kas bija pamatā LCP izveidei 1943. gada augustā, sīkāk pievērsās LCP sastādītajam memorandam, Jelgavā kļajā nākušajam LCP pagrīdes izdevumam “Jaunā Latvija” un organizācijas pēdējai sēdei Rīgā 1944. gada 8. septembrī. U. Neiburgs arī sniedza vērtīgas ziņas par konkrētām vietām Rīgā, kurās norisinājās reālā LCP pagrīdes darbība, piemēram, bīskapa Jāzepa Rancāna (1886–1969)

dzīvoklī M. Pils ielā 2, profesora Konstantīna Čakstes (1901–1945) dzīvoklī Dzirnāvu ielā 31 un citur.

Turpinājumā Dr. hist. Dzintars Ērglis akcentēja LCP aktivitātes Ventspili laika posmā no 1943. gada vasaras līdz 1945. gada nogalei, bet novadpētnieks Herberts Knets no Kuldīgas – LCP darbību nacionālsociālistiskās Vācijas okupācijas laikā Izglītības un kultūras ģenerāldirekcijā. H. Knets pamatoti izcēla nacistu nošautā kureliešu štāba locekļa Jāņa Gregora (1893–1944) veikumu.

Tā kā Dr. hist. Kārlis Kangeris konferencē personīgi nevarēja ierasties, viņa referātu “Skats no Zviedrijas: valsts vara, slepenie dienesti un LCP”, kas pamatā bija veltīts bēgļu laivu organizēšanai 1944. gadā no Zviedrijas uz Latviju, nolasīja U. Neiburgs. Tāpat nebija ieradies arī vēstures pētnieks Rihards Rubīns no Liepājas, bet ar viņa priekšlasījumu “Liepāja un kurelieši” klātesošajiem diemžēl nebija iespējams iepazīties.

Pēdējais referents A. Ķeizars izsacīja savu viedokli par LCP un ģenerāļa Kureļa grupas vietas un nozīmes atainošanu Latvijas vēstures mācību grāmatās, ar daudziem piemēriem parādot, ka skolēniem pasniegtais materiāls ir ne tikai nepilnīgs, bet vietām pat pretrunīgs. Tādēļ, ja skolas pedagoga kvalifikācija nav pietiekami augsta, bērniem nereti ir grūti izprast, kas īsti bija LCP un ģenerāļa Kureļa grupa. A. Ķeizars arī norādīja uz vairākām kļūdām un aplamībām, kas kureliešiem veltītajā vēstures literatūrā līdz pat šim laikam “ceļo” no viena darba uz citu. Minēsim tikai divas: leģendu par kureliešu marodierismu un ģenerāļa J. Kureļa vecumu. Pirmais pieņēmums nebija patiess kaut vai tāpēc, ka kureliešiem Kurzemē bija ļoti ievērojami pārtikas produktu krājumi, kurus viņi nepaspēja izlietot. Savukārt, atspēkojot atmiņu stāstījumus par paša ģenerāļa J. Kureļa vecumu un pasivitāti lēmumu pieņemšanā, A. Ķeizars norādīja, ka ģenerālim 1944. gadā bija vēl tikai 62 gadi un viņš aktīvi piedalījās pat maznozīmīgu problēmu risināšanā jeb, tautas valodā runājot, “visur bāza savu degunu”.

Konferences noslēguma daļā tika demonstrēta dokumentālā filma “Nesalauztie” (režisors Raits Valters) par bruņoto pretošanos Latvijas teritorijā pēc Otrā pasaules kara, kam sekoja diskusija “Latvijas Centrālās padomes nozīme mūsdienās”. Tajā piedalījās U. Neiburgs, A. Dimants, R. Jansons, Dr. hist. Kaspars Zellis un Dr. sc. comm. Mārtiņš Kaprāns, kā arī A. Ķeizars, Voldemārs Hermanis, Eduards Liniņš, Vilnis Baltiņš, Igors Vatuļins un citi. Diskusiju prasmīgi vadīja U. Neiburgs, neļaujot atsevišķiem klātesošajiem ar pārmērīgi gariem komentāriem par visdažādākajām Latvijas vēstures un mūsdienu politikas problēmām izniekot diskusijas tēmai atvēlēto laiku.

Konferences laikā Usmas Tautas namā bija arī iespējams iepazīties ar ceļojošo izstādi par pretošanās kustību Latvijā.

Konference Usmā bija gan labi noorganizēta, gan tematiski aktuāla, jo atgādināja par vienu no svarīgākajām nacionālās pretošanās kustības organizācijām Otrā pasaules kara laikā – LCP un pieminēja tās dibināšanas apaļo gadadienu.

Dzintars Ērglis

XVIII STARPTAUTISKĀ ZINĀTNISKĀ KONFERENCE “1812. GADA KARŠ. AVOTI. PIEMINEKĻI. PROBLĒMAS”

Katru gadu septembra sākumā Borodinas kara vēstures muzejs – rezervāts (Krievijā) rīko 1812. gadā notikušās Borodinas kaujas atcerei veltītus pasākumus. Tie aizsākas ar kaujas rekonstrukciju, kurā piedalās militārās vēstures entuziasti. Dažādu valstu diplomātiskie pārstāvji ierodas, lai noliktu ziedus kritušo piemiņas vietās. Pēc oficiālajiem pasākumiem Napoleona laikmetu pētošie zinātnieki sapulcējas uz konferenci, kas šogad norisinājās no 2. līdz 4. septembrim.

Kā parasti uz konferenci bija ieradušies pētnieki no visas Krievijas un kaimiņu zemēm. Viņu vidū bija zinātnisku institūciju, augstāko mācību iestāžu un muzeju darbinieki, vēstures interesenti un 1812. gada kara dalībnieku pēcteču biedrības biedri. Tik dažāds referentu kontingents nodrošināja apskatīto tēmu un pieeju daudzveidību.

Pirmā konferences darba diena bija veltīta Borodinas kaujas izpētes tematikai. Muzeja – rezervāta darbinieks Dmitrijs Celorungo uzstājās ar referātu par mūsdienu historiogrāfijas stāvokli, secinot, ka par Borodinas kauju daudz tiek rakstīts, bet, pēc viņa domām, pētniecībā iestājusies krīze. Borodinas kauja sabiedrībā tiek uztverta kā nacionālais lepnums, lai gan neienesa lūzumu kara gaitā. Tas liek daudziem autoriem pieslieties viedoklim, ka Napoleons kauju “vinnēja, bet neuzvarēja”. D. Celorungo viedokli savā uzstāšanās laikā komentēja Urālu Valsts pedagoģijas universitātes mācībspēks Vladimirs Zemcovs, vairāku grāmatu par Borodinas kauju līdzautors. Viņaprāt, pētniecībā runāt par krīzi nav iespējas, jo zinātniskā vidē ir tiesības pastāvēt viedokļu daudzveidībai. Katrs autors pamato savu viedokli, balstoties uz avotu materiālu, historiogrāfijā tiek ieviesti aizvien jauni materiāli, tādēļ par krīzi runāt neesot pamatoti. V. Zemcova referāts gan nebija veltīts D. Celorungo tēžu kritikai, bet gan 1812. gada franču preses apskatam, lai atklātu, kā tajā ieplūda informācija par Borodinas kauju. Referents secināja, ka Parīzi daudz ātrāk sasniedza dažādas baumas, nevis oficiālie ziņojumi un ka nozīmīgāka informācija par kauju, ieskaitot apjomīgus ziņojumus, parādījās tikai novembra sākumā.